

De materialistische psychologie wil natuurlijk van een onsterfelijke ziel niets weten. Zij kon daarom de gedachte van een substantieele kern van de persoonlijkheid, van een eigenlijke geschapen „persoon“ niet aanvaarden. Toch moest zij erkennen dat men bij de psychologie telkens weer stuitte op het „ik“. Zij moest daarmee een weg vinden. Welnu, zij declareerde dat „ik“ als niet eigenlijk, maar als een simpel vereenigingspunt van al onze voorstellingen. Zoo wordt het „ik“ zuiver formeel, niet iets werkelijks, een gedachten- ding, waar wij ons verder niet mee hebben te bemoeien. Het is slechts voor het gemak ingevoerd om de vele verschijningsvormen van de psychische inhoud een soort eenheid van optreden te verschaffen. Feitelijk is het „ik“ dus niets. Maar daarmee is ook de persoon niets.

De materialistische psychologie had den term ontleend aan Kant. De betekenis van Kant was, dat hij zich met zijn filosofie weer keerde tot het innerlijk leven van den mensch. „Voor Kant was het kennende subject niet meer het blanco blad papier, waarop de buitenwereld haar letterteekens schrijft. Maar voor Kant was het kennende subject de meester die de buitenwereld veroverd en aan die buitenwereld zijn stempel opdrukt. „Ik ben het zelf“, zoo zegt Kant, „die de wetten, samenhangen, kleuren en klanken in de buitenwereld legt.“ Maar zou ik alles wat ik uit mijn eigen binnenste reproduceerde, het wereld- beeld buiten me, weer terug nemen, dan zou niets anders overblijven dan een onbekende X., het „ik“. Van dat ik, zoo zeide Kant, kan men niets anders zeggen, dan dat het een formeele samen- hang is van datgene, wat ieder oogenblik opnieuw in ons bewustzijn is gegeven.

Daar ligt het begin van de „formeele bepalingen“- theorie. Het is geen wonder dat men bij een poging om een term van de Gereformeerde dogma- tiek en een aan Kant ontleend term tot een eenheid te verbinden tot wonderlijke consequen- ties komt.

Maar er is wel een groot verschil tusschen die beide.

Het „ik“ als complementum existentiae heeft een eigen bestaan, is een werkelijk iets.

Het „ik“ als formeele bepaling is niets, een gedachten- ding.

De persoon is voor het materialisme en voor Kant in wezen iets dat er niet is.

Maar gelukkig, de persoon is voor de Gerefor- meerde dogmatiek altijd nog geweest een wezenlijk, bestaand iets, een schepsel Gods, liggende onder den ban der zonde, maar ook straks, door Gods Geest wedergeboren erfgenaam van de beloften en erfgenaam van de hemelsche heerlijkheid.

J. W.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

De verwerping van het Oude Testament in het heden en verleden.

VI.

Het is ondoenlijk alle stemmen te laten hooren die roepen om afschaffing van het O. T. Groot is het aantal brochures en persartikelen zoowel vóór als tegen het O. T. Het is noch mogelijk, noch noodzakelijk deze ook maar voor een deel hier te bespreken. In hoofdzaak is het echter toch de- zelfde redeneering die gevolgd wordt. Op een enkele uittaling wil ik echter nog tot slot de aan- dacht vestigen.

In het Deutsche weekblad „Die Kommenden“ van 30 Maart 1928 komt een artikel voor onder den titel: Der Kampf gegen das Alte Testament in religiöser Hinsicht (Zie: M. Thilo, Der Kampf gegen das Alte Testament, 1931), waarin de auteur zich richt tegen het gebruik in de praclijk van het O. T. als godsdienstig boek. Hij beweert dat het doel van de jeugtopvoeding Duitsch moet zijn. In de plaats van de onbruikbare religie der kerk moet een Deutsche religie gesteld worden. Doch vóór alles moet het O. T. daar buiten gesloten worden, omdat de godsdienst van het O. T. niet alleen on- Duitsch is, maar ook zedelijk minderwaardig. Het boek is in het geheel geen heilig boek, het heeft een mythischen grondslag en is uit een volk voort- gekomen dat niet godsdienstiger was dan alle andere volken. Zelfs de Profeten en de Psalmen moeten in hun geheel verworpen worden.

Dat het gevaar voor toepassing van zulke theo- rien in de praclijk lang niet denkbeeldig is be- wijst wel de bepaling onlangs uitgevaardigd door het Hessische ministerie van eredienst (Standaard 8 Juni 1934) om het leerplan op de scholen voor godsdienstonderwijs te wijzigen met dien verstande, dat op de gymnasia voortaan in alle drie eerste klassen in plaats van het O. T. slechts het N. T. mag worden behandeld. Dat dit ging in overeen- stemming met de kerkelijke autoriteiten is wel heel droevig!

Gelukkig wordt er in Duitschland ook met kracht gestreden vóór de handhaving van het O. T. Bekende Duitsche geleerden, onder wie de Oud-

testamenticus Ernst Sellin mengden zich daar- voor in den strijd (Zie zijn: Abschaffung des Alten Testaments? 1932). Zelfs een Nationaal-Socialist en lid van de beweging der „Deutsche Christen“, de predikant Fritz Beckmann komt op voor het O. T. als openbaring Gods. Helaas kan dit van de beweging als zodanig niet zonder voorbehoud gezegd worden. De „Richtlijnen“ die opgesteld wer- den voor de kerkelijke verkiezingen in den herfst van 1932 en die heden van programmatische betee- kenis geworden zijn, spreken zich weliswaar niet uit over het O. T., maar in de negende stelling treedt in volen omvang het anti-semitisme aan den dag, waarin gezegd wordt dat de zending onder de Joden een gevaar is voor het Deutsche volk. (A. Dannemann, Die Geschichte der Glaubensbe- wegung „Deutsche Christen“, pg. 40).

En in dit verband zij ook gewezen op een pas- sage uit de redevoering van den rijksbisschop Dr Müller op 28 Febr. van dit jaar in het Sport- palast te Berlijn gehouden. Deze hoogste kerke- lijke autoriteit in Duitschland beweerde: „Dik- wijls bestaat de meening dat het Christendom uit het Jodendom is voortgekomen, zoo ongeveer als een boom uit de aarde spruit en in de aarde wortelt, zoo zou dan het Christendom met het Jodendom verwant zijn. Hierteegenover moet er steeds weer met alle beslistheid de nadruk op ge- legd worden dat het Christendom niet uit het Jodendom gegroeit, maar in strijd tegen het Jodendom geworden is, (spati- eering niet van mij) en als heden van Christen- dom en Jodendom gesproken wordt, dan staan beide in hun diepste wezen vierkant tegenover elkaar; hier is geen verbondenheid, maar de meest scherpe tegenspanning“.

Het zal ieder duidelijk zijn dat een dergelijke uittaling zonder eenigen naderen commentaar mis- leidend is en velen de consequentie doet trekken: dus los van het O. T.

Wij hebben hiermede onze artikelen beëindigd en een overzicht gegeven van de verwerping van het O. T. in heden en verleden. Niet dat er nog niet meerdere namen zouden te noemen zijn van menschen, die zich tegen het O. T. als goddelijk openbaringsboek gekeerd hebben, maar wij hebben in den loop der historie op enkele belangrijke figuren de aandacht gevestigd.

Het ligt niet in den historischen aard van deze artikelen om kritiek te leveren op de naar voren gebrachte theorieën. Het zal in dit blad ook wel niet noodig zijn. De aanvaarding van het O. T. als Gods Woord is, evenals die van de geheele Heilige Schrift, tenslotte een kwestie van geloof.

Op een enkel ding wil ik echter nog wijzen en wel op het groote gevaar van de z.g. Bijbel- critiek. Immers als men, om welke redenen dan ook, meent bepaalde gedeelten van het O. T. niet te kunnen aanvaarden of althans niet zonder meer te kunnen aanvaarden, leidt dit tot de conse- quentie van de verwerping van het O. T.

Op aangrijpende wijze wordt dit geïllustreerd door het verhaal van den man die deze conse- quentie getrokken heeft, n.l. Friedrich Delitzsch. In zijn voorwoord op „Die grosse Täuschung“ ver- tellt hij het volgende: Als jong student hoorde hij op het college van een gevierd liberaal theoloog dat het z.g. vijfde boek van Mozes, Deuteronomium, heelemaal niet door Mozes geschreven was, maar zeven eeuwen later te boek was gesteld, hoewel het boek zelf getuigt door Mozes zelf opgesteld te zijn. Daar Delitzsch uit een streng orthodoxe Luther- sche familie kwam was hij hierdoor diep ontroerd en bezocht daarom nog denzelfden dag den hoog- leeraar op zijn spreekuur, om met hem over de zaak te spreken, bij welk onderhoud Delitzsch zich liet ontvallen: „Dan is dus het vijfde boek van Mozes wat men een falsificatie noemt?“ Het an- woord luidde: „Om Godswil! Dat is wel waar, maar zooiets mag men niet zeggen!“

Nooit, zegt Delitzsch, heb ik begrepen waarom men ook niet openlijk in zulke ernstige zaken dat- gene zal uitspreken wat waar is.

En ten laatste: wie het O. T. verwerpt, verwerpt daarmee ook het N. T., want wij hebben bij al degenen die het O. T. verwierpen als openbaring Gods gezien dat zij daarbij niet bleven staan, maar zich genoodzaakt zagen ook uit het N. T. gedeelten te verwijderen. En hiervan geldt ook wat in het voorafgaande is gezegd: wie een gedeelte van Gods Woord verwerpt, verwerpt daarmee in prin- cipe de geheele Schrift.

Harderwijk.

Dr G. J. D. AALDERS.

MUZIKALE KRONIEK

„Die Heilige Stadt“ van Walther Böhme door „Halleluja“ te Rotterdam.

II.

Het lijkt me voor dirigenten als Tobé, die al jaren en jaren met een bepaald koor werken, veel en veel moeilijker om in de richting van repor-

toirevernieuwing en -uitbreiding iets te doen dan voor koorleiders wier eigen muzikale opleiding dateert uit later tijd.

Onze koren stonden vijftig jaar geleden aan het begin van een eigen, Christelijke muziek- cultuur, en hebben onder hun vaak slechts gebrek- kig-geschoolede leiders hard gewerkt om het tegen- woordige resultaat te bereiken.

We kunnen niet dankbaar genoeg zijn, dat zulke koren en zulke dirigenten in hun tijd met zijn eigen eischen gedaan hebben wat ze konden.

En we mogen er wel een open oog voor hebben, als een vijftig jaar bestaand koor onder leiding van een dirigent die reeds zevenentwintig jaar den staf zwaait, in dezen tijd een eerste uitvoering in Nederland aandurfte van een oratorium, buiten het traditioneele repertoire om, zelfs al zou een herhaling achterwege blijven.

En dat de wijze van uitvoering zoo was, dat we het stuk behoorlijk konden leeren kennen, is des- te prettiger.

Ziedaar de reden waarom we thans gaarne „Hal- leluja“ en zijn leider H. H. Tobé ook in deze muzikale kroniek een dubbelen gelukwensch doen toekomen.

Daarom ga ik ditmaal het Te Deum van Bruck- ner, dezenelfden avond ten gehore gebracht, voorbij. Dit kwam trouwens in de uitvoering slechts fragmentarisch tot zijn recht.

„Die Heilige Stadt“, gecomponeerd door Wal- ther Böhme als opus 30, vorderde de meeste aan- dacht op het feestconcert, en de uitvoering daar- van was toch wel de muzikale daad van den avond, mede door de wijze van vertolking.

De componist werd 6 September 1884 te Leipzig geboren. „Na zich voorbereid te hebben voor het leraarsambt“ — ik citeer het overzicht, in het programma opgenomen — „besloot hij in 1908 aan het Leipziger Conservatorium muziek te studeren. Van de tijdens zijn leertijd aan het Conservatorium ontstane werken ontving hij voor een Sympho- nische Suite voor groot orkest het Nikisch-Stipen- dium. Böhme is thans te Reichenbach (Vogtland) woonachtig en is daar zangleraar en Kantor aan de Peterpaulkirche. De tekst van „Die Heilige Stadt“ heeft de componist zelf samengesteld uit de Heilige Schrift en religieuze gedichten.

Jeruzalem“ ligt vóór ons op de heilige berg Sion. De componist voert ons naar plaatsen als de tempel, de Gouden Poort, de Via Dolorosa, Golgotha, het heilige graf, bijzondere gedeelten samengeweven met de geschiedenis van onzen Heiland.

In het eerste deel tekent hij ons de heerlijkheid van het oud-testamentische Sion en laat ons in het achtste deel de puinhopen der verwoeste stad zien, om dan in het laatste deel, het negende, het in visioen geziene beeld van het Hemelse Jeruzalem voor ogen te stellen. Als een rode draad gaat door het gehele werk het leven en lijden van onzen Heiland en het slot geeft op de puinhopen van het aardse Jeruzalem de Christen uitzicht op de onvergankelijke stad in glansrijke schoonheid“.

De negen „momenten“ die in overwegend „schild- rende“ muziek worden uitgebeeld, zijn: Sion, De twaalfjarige Jezus in den tempel, De tempel- reiniging, Aan de gouden poort, Via dolorosa, Gol- gotha, Het heilige graf, Op de puinhopen van de heilige stad, en Het hemelsche Jeruzalem.

Men ziet: de stof is van dien aard, dat een nader onderzoek van de muzikale waarde voor een Christelijke oratoriumvereeniging gewettigd is.

Het koor zette met „Gross ist der Herr und hoch berühmt in der Stadt unsers Gottes auf sei- nem heiligen Berge“ meteen goed in, en hield zich vooral goed in het slot van dit eerste deel: „Dass dieser Gott sei unser Gott immer und ewiglich“.

In het tweede deel boeide vooral de stem van de sopraan, Martha Stam, die trouwens den heelen avond uitstekend op dreef was. De andere solisten waren Suze Luger en Willem Ravelli, beiden wel- bekend. Natuurlijk goed, zou ik haast zeggen, maar niet zoo, dat ze mij in dit werk bijzonder paktten.

Een groot bezwaar van Böhmes oratorium is, dat het werk hoe langer hoe minder boeit, hoe verder men komt.

Het begin brengt onder den indruk van ge- schoolede toepassing van het orkest- en koorappa- raat, en daarin ontbreekt het ook niet aan belang- rijke motieven. Maar als we in 't derde deel luis- teren naar „Es hatte ein Mensch zweien Söhne“, — dan vragen we ons af, hoe een componist die zoo begonnen is, op die manier durft verder te gaan, zoo volkswijsachtig, zoo muzikaal-ondiep. En dan blijkt dat helaas een voorproefje van erger. In het koor „Bringe uns, Herr, wieder zu dir, dass wir wieder heimkommen“ wordt de banaliteit ten top gevoerd, zoowel in de melodie als in de har- monisatie. Zelfs in het slotkoor doen de twaalf paarden van de poorten der Heilige Stad in de muzikale overdracht meer denken aan ordinair glas dan aan edelsteenen.

Böhme speelt met alle mogelijke stijlen en laat absoluut raden naar zijn eigen muzikaliteit. Om het niet-hoorders eenigszins overdreven duidelijk te maken: de componist beweegt zich met naieve speelsheid tusschen Wagner, Bach, Mendelssohn, enz., en Johannes de Heer. Let wel: dit is over- dreven. Maar het zegt u toch genoeg om te demon-

streeren van een ijkken, to

Met Hu el ideaa ijk orato ijk is. M r evenm

Beide s astgeloo van vulg: nige ged ongetwijf

Bovend ij muzil van Böhl gevonden

Of dez aling? In jedi cens te l genomen: am belar voor onz

Ik heb oor de heeft ges willendhe vaak ges en over d zeggen

De hee alle onde De slot het zuive roekelooz ponist na van het n

er nog w kunnen Die ver sterke lee weet dat langer ho vereenigi

En dan zijn vera koor als zijn naam ment, wa waarvan mag wor geloovige werkt

Hulde het feest

Den 16 luthersch regering predikan genis te

Wat h Een d schermh — aan w ding van danken i onder r dank zij Fransche gekomen, betroffen helm III schen de ders" tol van de „ luthersc sorten s voering v van zuik verzet kv en begun namen e groot de Schleier: de Unie - betwiste Ook was aan de

Toch door de door lan Een de 1830 (300 noodigin: denkdag Avondms volgen. Avondms

Den 16 luthersch regering predikan genis te

Wat h Een d schermh — aan w ding van danken i onder r dank zij Fransche gekomen, betroffen helm III schen de ders" tol van de „ luthersc sorten s voering v van zuik verzet kv en begun namen e groot de Schleier: de Unie - betwiste Ook was aan de

Toch door de door lan Een de 1830 (300 noodigin: denkdag Avondms volgen. Avondms

Den 16 luthersch regering predikan genis te

Wat h Een d schermh — aan w ding van danken i onder r dank zij Fransche gekomen, betroffen helm III schen de ders" tol van de „ luthersc sorten s voering v van zuik verzet kv en begun namen e groot de Schleier: de Unie - betwiste Ook was aan de

Toch door de door lan Een de 1830 (300 noodigin: denkdag Avondms volgen. Avondms

Den 16 luthersch regering predikan genis te

Wat h Een d schermh — aan w ding van danken i onder r dank zij Fransche gekomen, betroffen helm III schen de ders" tol van de „ luthersc sorten s voering v van zuik verzet kv en begun namen e groot de Schleier: de Unie - betwiste Ook was aan de

Toch door de door lan Een de 1830 (300 noodigin: denkdag Avondms volgen. Avondms

Den 16 luthersch regering predikan genis te

Wat h Een d schermh — aan w ding van danken i onder r dank zij Fransche gekomen, betroffen helm III schen de ders" tol van de „ luthersc sorten s voering v van zuik verzet kv en begun namen e groot de Schleier: de Unie - betwiste Ook was aan de

Toch door de door lan Een de 1830 (300 noodigin: denkdag Avondms volgen. Avondms

Den 16 luthersch regering predikan genis te

Wat h Een d schermh — aan w ding van danken i onder r dank zij Fransche gekomen, betroffen helm III schen de ders" tol van de „ luthersc sorten s voering v van zuik verzet kv en begun namen e groot de Schleier: de Unie - betwiste Ook was aan de

Toch door de door lan Een de 1830 (300 noodigin: denkdag Avondms volgen. Avondms

Den 16 luthersch regering predikan genis te

Wat h Een d schermh — aan w ding van danken i onder r dank zij Fransche gekomen, betroffen helm III schen de ders" tol van de „ luthersc sorten s voering v van zuik verzet kv en begun namen e groot de Schleier: de Unie - betwiste Ook was aan de

Toch door de door lan Een de 1830 (300 noodigin: denkdag Avondms volgen. Avondms

Den 16 luthersch regering predikan genis te

Wat h Een d schermh — aan w ding van danken i onder r dank zij Fransche gekomen, betroffen helm III schen de ders" tol van de „ luthersc sorten s voering v van zuik verzet kv en begun namen e groot de Schleier: de Unie - betwiste Ook was aan de

Toch door de door lan Een de 1830 (300 noodigin: denkdag Avondms volgen. Avondms

Den 16 luthersch regering predikan genis te

Wat h Een d schermh — aan w ding van danken i onder r dank zij Fransche gekomen, betroffen helm III schen de ders" tol van de „ luthersc sorten s voering v van zuik verzet kv en begun namen e groot de Schleier: de Unie - betwiste Ook was aan de